

FEMINITATEA CA O EXPRESIE PLASTICĂ A VEȘNICIEI

DOI: 10.5281/zenodo.4095159
CZU: 75(478)(092)

Doctor habilitat în studiul artelor **Tudor STAVILĂ**
E-mail: isaasm@asm.md
Institutul Patrimoniului Cultural

FEMININITY AS A PLASTIC EXPRESSION OF ETERNITY

Summary. Maria Mardare-Fusu was born on July 2, 1954 in the village of Razdolie, Armizon district of the Tyumen region, Russia into the family of deported parents. In 1956, her family returns from exile to origins, in Miclești village, Criuleni district. Here, Maria has started drawing. She had no teacher in drawing art but her intuition and innate talent. She studied at the Republican School of Fine Arts „Ilya Repin” (currently, the College of Arts Plastics “Alexandru Plămădeală”) from Chisinau (1971–1974). She was a decorative painter at a series of state institutions from Chisinau for short periods of time. For 10 years (1976–1986) she settled and worked in the village of Parcova together with her husband, the well-known actor and Dumitru Fusu, where she has created numerous rustic emblematic works. She has been living in Chisinau since 1986. After several pilgrimages to Jerusalem, she becomes fond of the religious topics, leading to multiple exhibits. She is a member of the Union of Fine Artists of the Republic of Moldova (1989). **Keywords:** Siberia, deportation, return, painting, biblical legends, sensibility, colouring, spiritual dimension.

Keywords: Siberia, deportation, return, painting, biblical legends, sensitivity, color, spiritual dimension.

*Autoportret cu cocoș, 1986,
u. p., 55 × 80 cm, col. priv. Israel*

Rezumat. Maria Mardare-Fusu s-a născut pe data de 2 iulie 1954 în satul Razdolie, districtul Armizon din regiunea Tiumen, Rusia, în familia unor părinți deportați. În 1956, familia sa revine din exil la baștină, în satul Miclești, raionul Criuleni. Aici, Maria a început a desena. Nu a avut un dascăl în ale picturii decât intuiția și talentul nativ. A studiat la Școala Republicană de Arte Plastice „Ilya Repin” (în prezent, Colegiul de Arte Plastice „Alexandru Plămădeală”) din Chișinău (1971–1974). Pe perioade scurte, a fost pictor decorator în câteva instituții de stat din capitală. Timp de 10 ani (1976–1986) a trăit și activat în satul Parcova, alături de soțul său, cunoscutul actor și regizor Dumitru Fusu, unde a creat un șir de lucrări cu tematică rustică devenite emblematice. Din 1986 se stabilește cu traiul împreună cu familia la Chișinău. După câteva pelerinaje la Ierusalim, îmbrățișează tematica religioasă, căreia îi consacră numeroase expoziții. Este membră a Uniunii Artiștilor Plastici din Republica Moldova (1989).

Cuvinte-cheie: Siberia, deportare, întoarcere, pictură, legende biblice, sensibilitate, colorit, dimensiune spirituală.

Parcul de la Miclești, 1970, acuarelă pe hârtie, 30 × 55 cm

Cina Cea de Taină, 2009, u. p., 22 × 55 cm

O operă de artă veritabilă presupune o corelare perfectă dintre imagine, mesaj și maniera artistică a pictorului, originală și inconfundabilă, creația Mariei Mardare-Fusu fiind cât se poate de elocventă în acest sens. Născută la 2 iulie 1954 în satul Razdolie, raionul Armizon din regiunea Tiumen, Rusia, discretă, emotivă și evlavioasă, a parcurs o cale cu mai multe cotituri în creație: de la naturile statice și peisajele Micleștilor, satul de baștină al părinților și bunicilor pictoriței, la lucrări inspirate de legendele și textele Vechiului și Noului Testament. Mai rar întâlnești printre artiști un destin ca a Mariei Mardare-Fusu.

Își are rădăcinile în Miclești, raionul Criuleni, de unde în anul 1949 i-au fost deportate rudele. Acolo, în Siberia, s-au căsătorit părinții săi. Acolo s-a născut Maria. Avea un an și jumătate când familia ei, după șapte ani de deportare, a revenit, de la poalele munților Ural unde începe Câmpia Siberiană, la baștină.

Satul Miclești, înconjurat de dealuri și văi printre care șerpuesc drumuri întortocheate, păstrează și astăzi farmecul de altădată al așezărilor rustice din Basarabia. Anume aici au apărut primele desene ale Mariei, fetiță de 12 ani care nu avea nici îndrumători și nici susținători. În cei trei ani cât a desenat acasă (1967–1970), profesor i-a fost propria intuiție și talentul înnăscut. Or, compoziția, proporțiile, alternanța culorilor din lucrările sale creau impresia unor studii de specialitate.

Păstrează și azi câteva naturi statice și peisaje create la Miclești în acei ani (*Natură statică pe fundal verde* (1967), *Natură statică cu pâine și sare* (1968), *Natură statică cu colăcel* (1969), *Parcul de la Miclești* (1970), *Natură statică cu ulcior și cană din ceramică* (1970). Hârtia și acuarelele produse la Leningrad, printre cele mai bune în acele timpuri, le procura în satul vecin, Peresecina, iar la Miclești își picta lucrările pe jumătate din formatul colii.

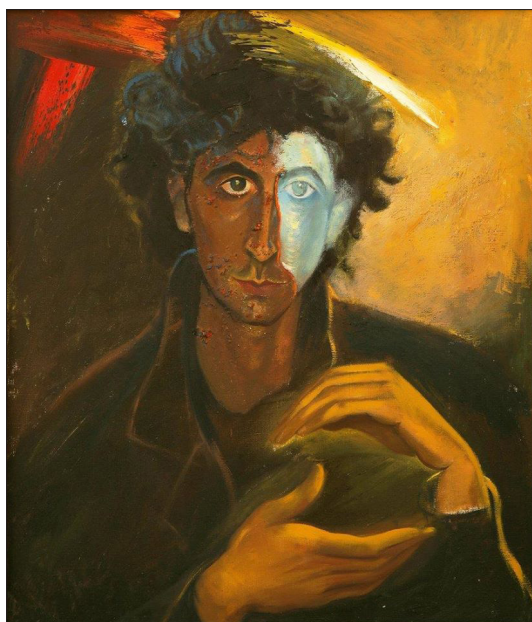
Nu avea o tehnică specială, picta doar ceea ce-i părea frumos. Mai întâi își imagina lucrarea, aranja în

gând obiectele închipuite pe foaie, apoi se pornea să le caute pe la gospodinele din sat. Deja cu obiectele în față, executa desenele.

Acuarelele adolescente au stat la baza admiterii Mariei la Școala Republicană de Arte Plastice „Ilya Repin”, ea fiind acceptată direct în anul doi, moment care nu s-a mai întâmplat nici înainte, nici după, în istoria acestei școli. O altă excepție a fost organizarea primei sale expoziții personale, în 1971, în sediul Colegiului de Arte Plastice „Alexandru Pământădeală”, la inițiativa profesorului Gheorghe Munteanu, care s-a bucurat de admirație și entuziasm din partea studenților și profesorilor. Subsemnatul, am fost prezent la vernisaj, martor al unei atmosfere și atitudini speciale de care a beneficiat Maria.

În perioada studiilor își continuă echilibrat, deja la nivel profesional, activitatea de creație: pictează peisaje (*Casa bunicilor și Beciul bunicilor din Miclești*, 1971), portrete (*Axenia, Văluța*, 1972; *Portretul lui Mihail Clima; Autoportret; Portretul lui Dumitru Fusu*, 1974), asumându-și o manieră individuală pronunțată și originală în reflectarea mesajului estetic al lucrărilor. După absolvirea colegiului în 1974 (studiase trei ani în loc de patru), a lucrat în calitate de pictor-decorator la Teatrul Republican „Lucașfârul”, la Comitetul de Stat pentru Televiziune și Radiodifuziune, la Academia de Științe și la Fondul Plastic al Uniunii Artiștilor Plastici.

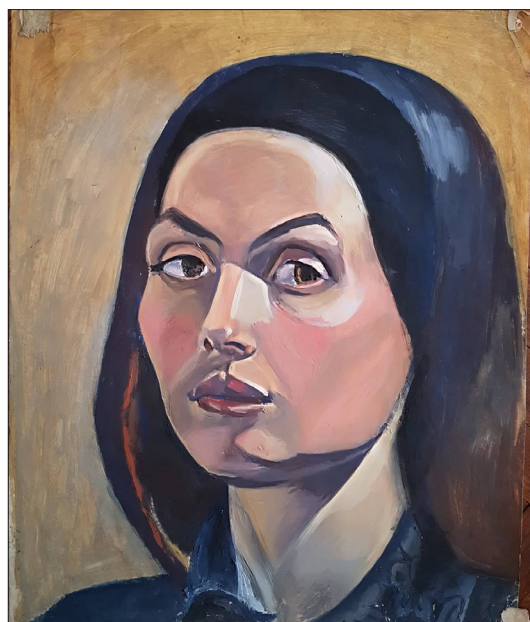
Studiile i-au modificat stilul și preferințele tematice, lucrările sale deosebindu-se cardinal de cele create anterior. Renunță la interpretarea fidelă de altădată a oamenilor și obiectelor cotidiene în favoarea unor imagini metaforice aduse la dimensiune de simbol. Create în acuarelă, tempera și ulei lucrările sale dau senzația unei apropieri fizice de miracol, de spațiul divinului, al transcendentalului. Anume așa sunt percepute *Găinușă cu nimb* (1976), *La cântatul cocoșilor* (1984), *În jurul focului cu portretul lui Dumitru Fusu, Țesătoarea, Au ieșit Luceferii la mal* (1985), *Portretul fiicei Ana-Maria. Mozart, Menuetto, Autoportret cu cocoș*,

Artistul Mihai Fusu, 1993, u. p., 95 × 65 cm, colecția Muzeului Național de Artă al Moldovei

Iulia (1986), Anișoara (1995), Nucul (Autoportret cu Dumitru Fusu, 1996), Ana-Maria (1998), lucrări care denotă o artistă fină, sensibilă, profundă, femeia complexă, cu o viziune ieșită din comun asupra vieții și artei. Fiecare lucrare dintre cele menționate anterior își are povestea sa. Tabloul *Nucul*, bunăoară, pictat la Parcovă în 1983, a reușit tocmai la a treia tentativă, în 1996.

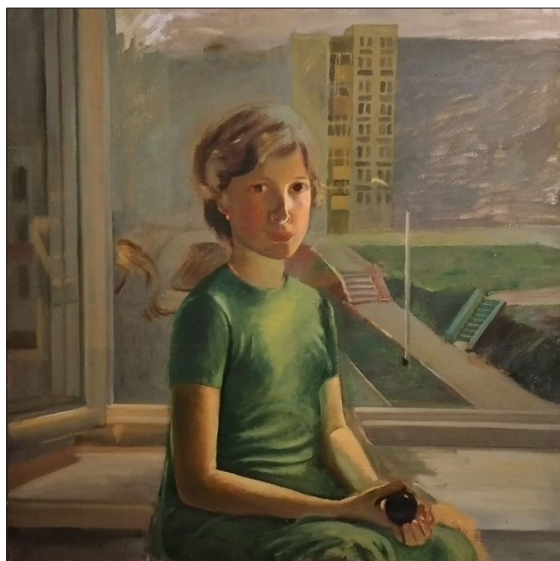
Elanul creator al anilor de tinerețe a fost periclitat de problemele cotidiene: lipsa locuinței și a unui atelier. Nevoia de a-și câștiga bucată de pâine în detrimentul creației o măcina. Întrebată deseori de Igor Vieru, Glebus Sainciuc sau Dumitru Fusu la ce lucrează, tăcea. Avea o stringentă nevoie de a reveni

Autoportret, 1974, tempera pe hârtie, 47 × 39 cm

la pasiunea vieții sale – pictura – și a se regăsi într-o nouă dimensiune a ei.

La sfârșit de august 1976, a decis să plece la Parcovă, Edineț, satul natal al lui Dumitru Fusu. „Este unicul sat unde pot crea”, spunea el, îndemnând-o să vină. Parcovă s-a dovedit a fi destinul pictoriței. Aici s-a căsătorit cu actorul și regizorul Dumitru Fusu (1976), el însuși un subtil și talentat desenator și cunoscător al artelor plastice, aici s-au născut fiicele Ana-Maria și Ruxanda. În cei 10 ani trăiți la Parcovă, Maria a pictat tablourile sale emblematice: *Cântarul în flăcări*, ciclul *Tesătoarele*, *La cântatul cocoșilor (Primul cântat)*, *Natură statică cu floarea-soarelui*, *Portretul țesătoarei Ecaterina Bâlba*, *Au ieșit Luceferii la mal*. Tot la Parcovă a pictat *Autoportretul*

Iulia, 1986, u. p., 85 × 85 cm

Floarea, 1993, u. p., 45 × 45 cm

Țesătoare, 1985, u. p., 55,5 × 62 cm, colecția Muzeului Național de Artă al Moldovei

cu cocoș, Autoportretul cu turturică, Portretul mătușii Tudosia, Portretul tatălui lui Dumitru și altele [1].

Revenită și stabilindu-se la Chișinău cu familia, deja mamă a trei copii, Maria Mardare-Fusu face câteva pelerinaje în Ierusalim, care i-au influențat cardinal creația. Subiectele din Vechiul și Noul Testament devin principalele mesaje ale lucrărilor sale și ale expozițiilor personale organizate în capitală.

Pe ariile în care se produce, de regulă, în cicluri, distingem picturi ce o singularizează nu doar la scară locală, ci și regională. Acestea nu au nimic în comun cu canoanele iconografice ale artei ortodoxe

sau occidentale, fiind concepute într-o manieră neobișnuită, marcate de năzuințe și visuri neîmplinite.

Credință, Speranță și Dragoste, în viață și în creație! Soțul său, Dumitru Fusu, fără grai și ținut la pat timp de opt ani după un accident cerebral, îi urmărea fiecare mișcare a penelului. Frunte înaltă, ochi blânzi, chip de madonă, Maria însăși părea coborâtă dintr-o icoană. Tablourile sale contemplative, de factură mistică și onirică, constituie un amalgam cu tentă de abordare proprie a textelor biblice. A elaborat noi iconografii și interpretări personale în tratarea textelor evanghelice prin intermediul pânzelor *Iisus*

Natură statică cu colăcel, 1969, acuarelă pe hârtie, 48,5 × 42,5 cm

Buna Vestire, 2000, u. p., 90 × 86 cm

și femeia păcătoasă, *Cina cea de Taină de pe retina ochiului* (1996), *Paharul* (1998), *Cina cea de Taină* (1999), *Muntele jertfirii: Avraam și Isaac* (2000), *Umbra Cinei de Taină pe munții Himalaya* (2004), *Pilda despre oaia pierdută, Cel ce Avea să Vină* (2007), *Iisus este Mielul Lui Dumnezeu* (2010), *Despre noi, Lumină și spice de grâu* (2010–2011), fiind de remarcat laconismul și tehnica execuției, sinteza unor viziuni realiste cu reinterprețări ale abstracției geometrice. *Baștina (Satul meu Miclești, 2020)*, până la urmă, se dovedește a fi centrul credinței umane [2].

Coloritul a evoluat și el în funcție de perioadă. La Miclești și în anii de studii era fidelă culorilor modelului, fie că era portret, natură statică sau peisaj. Parcovă i-a modificat procedeele plastice de expresie, precum și coloritul, pictura sa devenind vădit tridimensională, spațială, iar următoarea perioadă, cea a ciclurilor biblice, denotă un colorit contrastant și sonor.

A avut mai multe expoziții personale la Chișinău: cea de debut în sediul Colegiului de Arte Plastice „Alexandru Plămădeală” (1971) cu lucrări pictate în satul în care s-a născut; la Biblioteca „Transilvania” din Chișinău (1988); expoziția „A Treia Zi de Sfintele Paști – Cina Cea de Taină” la Casa Cărții „Petru Movilă” din Chișinău (1998); expoziția „2000 de ani de la Nașterea Mântuitorului Iisus Hristos” la Muzeul Național de Artă al Moldovei (decembrie 1999–ianuarie 2000); expoziția „Cina Cea de Taină” la Centrul Expozițional

„Constantin Brâncuși” din Chișinău (2002); expozițiile „Cina Cea de Taină” la sediul OSCE din Chișinău (2007) și „Raza Ta, Doamne” la Centrul Expozițional „Constantin Brâncuși” (2015).

În 2015, Muzeul Național de Artă al Moldovei a găzduit, succesiv, expoziția personală a Mariei Mardare-Fusu și, post-mortem, expoziția comemorativă a lui Dumitru Fusu cu lucrări din anii 1960–1980, preponderent portretele unor personalități marcante ale culturii naționale: *Leonida Lari* (1975); *Pictorița Eleonora Romanescu* (1960); *Valentina Rusu-Ciobanu* (1972–1974); *Actorul și regizorul Ilie Todorov* (1960–1967); *Actorul Vasile Constantin* (1970–1975); *Sora Valentina* (1970); *Fiul Mihai* (1973–1974) etc. Pentru Maria Mardare-Fusu, aceste două evenimente au fost ca un semn divin: trecând prin vicisitudinile vieții, și-a văzut visul cu ochii. S-a afirmat frumos și memorabil în arta plastică națională. A devenit o creatoare originală, urmându-și vocația.

BIBLIOGRAFIE

1. Rusu-Haraba Anastasia. Maria Mardare-Fusu: O lume de care suntem îndemnați să ne apropiem. În: *Moldova*, nr. 3, mai–iunie, 2015.
2. Nechit Irina. Maria Mardare-Fusu: Pictesz doar ceea ce iubesc. În: *Gazeta de Chișinău*, 3 martie 2020.